

OTA – ONA VA O'QUVCHI MUNOSABATLARINING BOLANING RUHIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI

Mo'minova Shohistaxon Mamadaliyevna

Farg'ona viloyati Yozyovon tumani 16 - sonli umumta'lim maktabi psixologi

Annotatsiya. Ushbu maqolada ota-ona va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlarning bolaning ruhiy rivojlanishiga ko'rsatadigan ta'siri ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilingan. Oiladagi sog'lom psixologik muhit, mehr-muhabbat, e'tibor va qo'llab-quvvatlash bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim omil ekanligi yoritilgan. Shuningdek, ota-onaning tarbiya usullari, farzand bilan muloqoti hamda maktab va oila hamkorligining o'quvchi ruhiyatiga ta'siri haqida fikr yuritilgan. Maqolada salbiy oilaviy munosabatlar natijasida yuzaga keladigan ruhiy muammolar va ularning oldini olish yo'llari ham bayon etilgan. Tadqiqot natijalari asosida ota-onalar va pedagoglar uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ota-ona, o'quvchi, ruhiy rivojlanish, psixologik muhit, tarbiya, oilaviy munosabat, shaxs kamoloti, emotsional holat, maktab va oila hamkorligi, psixologik qo'llab-quvvatlash.

Kirish. Jamiyat taraqqiyoti va kelajak avlodning barkamol bo'lib voyaga yetishi ko'p jihatdan oiladagi tarbiya, ota-ona va farzand o'rtasidagi munosabatlarga bog'liqdir. Inson hayotidagi ilk ijtimoiy muhit oila hisoblanadi va bola dastlabki axloqiy, ma'naviy hamda ruhiy tushunchalarni aynan oilada egallaydi. Shu sababli ota-ona va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlarning bolaning ruhiy rivojlanishiga ta'sirini o'rganish bugungi kunda dolzarb pedagogik va psixologik masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, globallashtirish jarayoni, axborot texnologiyalarining tez rivojlanishi, zamonaviy hayotning murakkablashuvi bolalar ruhiyatiga turli omillar orqali ta'sir ko'rsatmoqda. Bunday sharoitda oiladagi sog'lom psixologik muhit va ota-onaning to'g'ri yondashuvi bolaning ruhiy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bolaning ruhiy rivojlanishi uning hissiy holati, dunyoqarashi, xulq-atvori, o'ziga bo'lgan ishonchi va atrofdagilar bilan muloqot qilish ko'nikmalarining shakllanishini o'z ichiga oladi. Psixolog olimlarning ta'kidlashicha, bolaning shaxs sifatida shakllanishida ota-onaning mehribonligi, qo'llab-quvvatlashi va e'tibori asosiy omillardan biridir. Agar oilada mehr-muhabbat, hurmat va ishonch muhiti mavjud bo'lsa, bola o'zini xavfsiz his qiladi va bu uning ruhiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Aksincha, oiladagi nizolar, e'tiborsizlik, qo'pollik yoki zo'ravonlik bolaning ruhiyatida qo'rquv, tushkunlik, tajovuzkorlik kabi salbiy holatlarni yuzaga keltirishi mumkin.

Maktab yoshidagi bolalar ruhiy jihatdan juda sezgir bo'ladilar. Ular ota-onaning har bir so'zi, munosabati va harakatidan ta'sirlanadi. Ota-onaning farzand bilan doimiy muloqotda bo'lishi, uning qiziqishlari va muammolariga befarq bo'lmasligi bolada o'ziga ishonch hissini shakllantiradi. Shu bilan birga, o'quvchining maktabdagi muvaffaqiyati ham ko'p jihatdan oiladagi psixologik muhitga bog'liqdir. Ota-onasi tomonidan qo'llab-quvvatlangan bola darslarga qiziqadi, faol bo'ladi va o'z imkoniyatlarini namoyon etishga intiladi. Salbiy oilaviy

muhit esa o'quvchining darslarga bo'lgan qiziqishini pasaytirishi, stress va ruhiy bosimni kuchaytirishi mumkin.

Bugungi kunda pedagogika va psixologiya fanlarida "oila – maktab – jamiyat" hamkorligini mustahkamlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Chunki bola tarbiyasi faqat maktab yoki ota-onaning vazifasi emas, balki ularning o'zaro hamkorligi asosida samarali amalga oshiriladi. Ota-onaning maktab bilan yaqin aloqada bo'lishi, farzandining o'qishi va xulq-atvoriga e'tibor berishi bolaning ijtimoiy va ruhiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Shu jihatdan qaraganda, o'qituvchi, psixolog va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlik boladagi muammolarni erta aniqlash va ularni bartaraf etishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Asosiy qism. Ota-ona va o'quvchi munosabatlarining mazmuni va mohiyati. Ota-ona va farzand o'rtasidagi munosabat inson hayotidagi eng muhim ijtimoiy-psixologik aloqalardan biri hisoblanadi. Bola dunyoga kelgan ilk kundan boshlab atrof-muhitni, insonlar bilan munosabatni va hayotiy qadriyatlarni ota-onasi orqali anglay boshlaydi. Shu sababli oiladagi muhit, ota-onaning tarbiya usuli, muomala madaniyati va hissiy munosabatlari bolaning ruhiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, maktab yoshidagi bolalarda ota-onaning o'rni yanada muhim bo'lib, ular bolaning o'ziga bo'lgan ishonchi, ijtimoiy faolligi va ma'naviy shakllanishida asosiy omil sifatida namoyon bo'ladi.

Psixologik tadqiqotlarga ko'ra, ota-onaning mehribonligi va qo'llab-quvvatlashi bolaning emotsional barqarorligini mustahkamlaydi. Bola oilada o'zini xavfsiz va qadrlangan his qilsa, unda ijobiy ruhiy sifatlar shakllanadi. Bunday bolalar odatda ochiq muloqotga kirishuvchan, faol, o'z fikrini erkin bayon qila oladigan va atrofdagilar bilan sog'lom munosabat o'rnatadigan shaxs sifatida rivojlanadi. Aksincha, oilada doimiy janjal, befarqlik yoki qo'pollik mavjud bo'lsa, bolada qo'rquv, tushkunlik, tajovuzkorlik va o'ziga ishonchsizlik kabi salbiy holatlar yuzaga keladi.

Oiladagi psixologik muhitning bolaning ruhiy rivojlanishiga ta'siri. Oiladagi psixologik muhit bolaning ruhiy kamolotini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Sog'lom oilaviy muhitda ulg'aygan bolalar o'zlarini baxtli va himoyalangan his qiladilar. Bunday muhitda ota-onalar o'rtasidagi hurmat, o'zaro tushunish va mehr-muhabbat bolaga ham ijobiy namuna bo'lib xizmat qiladi. Natijada bola atrofdagilar bilan samimiy va madaniyatli munosabatda bo'lishni o'rganadi.

Maktab psixologlari va sinf rahbarlari ota-onalar bilan muntazam muloqotda bo'lishlari zarur. Chunki ayrim hollarda bolaning ruhiy muammolari maktabda emas, balki oiladagi muhit bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Shu sababli oila va maktab o'rtasidagi hamkorlik bolalarning ruhiy salomatligini ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, ota-ona va o'quvchi o'rtasidagi munosabat bolaning ruhiy rivojlanishida muhim va hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Bola shaxs sifatida shakllanish jarayonida eng avvalo oiladagi muhit, ota-onaning munosabati, tarbiya usullari va hissiy qo'llab-quvvatlashiga tayanadi. Oilada hukm suradigan mehr-muhabbat, o'zaro hurmat va ishonch bolaning ruhiy barqarorligi, o'ziga bo'lgan ishonchi hamda ijtimoiy faolligini rivojlantiradi. Shu sababli sog'lom oilaviy muhit farzand tarbiyasining asosiy poydevori hisoblanadi.

Date: 30 May 2026

Bolaning barkamol rivojlanishida maktab va oilaning hamkorligi ham alohida ahamiyatga ega. O'qituvchi, psixolog va ota-onalarning birgalikdagi faoliyati boladagi muammolarni erta aniqlash, uning qobiliyatlarini rivojlantirish va sog'lom psixologik muhit yaratishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, bugungi tezkor axborot asrida bolalarning ruhiy salomatligini asrash uchun oilada ma'naviy muhitni mustahkamlash va farzand bilan doimiy muloqotda bo'lish zarur.

Umuman olganda, ota-ona va o'quvchi o'rtasidagi ijobiy munosabat bolaning ruhiy kamoloti, ma'naviy yetukligi va kelajakdagi muvaffaqiyatining muhim omili hisoblanadi. Shu sababli har bir ota-ona farzandining ruhiy holatiga befarq bo'lmasligi, unga mehr va e'tibor bilan yondashishi hamda maktab bilan hamkorlikni mustahkamlashi lozim. Faqat shundagina jamiyat uchun sog'lom, barkamol va ma'naviy yetuk avlodni tarbiyalash mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017.
2. G'oziev E.G'. Psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2002.
3. Davletshin M.G. Umumiy psixologiya. – Toshkent: TDPU, 2005.
4. Nishonova Z.T. Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi. – Toshkent: Fan, 2010.

